

POSTANOWIENIE

Dnia 23 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania E. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Sosnowcu
o prawo do rekompensaty,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 lipca 2024 r.,
zażalenia ubezpieczonej na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 4 sierpnia 2023 r., sygn. akt III AUa 2077/21,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach postanowieniem z dnia 4 sierpnia 2023 r. odrzucił skargę kasacyjną ubezpieczonej E. M. od wyroku tego Sądu z dnia 25 listopada 2022 r., oddalającego jej apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 14 września 2021 r., którym oddalono odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Sosnowcu z dnia 3 listopada 2020 r. przyznającej ubezpieczonej emeryturę w kwocie zaliczkowej od dnia 1 lipca 2020 r. i odmawiającej jednocześnie przyznania jej rekompensaty z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych oraz zasądził od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Apelacyjny w motywach orzeczenia podniósł, że na skutek wykonania zobowiązania nałożonego postanowieniem z dnia 2 czerwca 2023 r. o sprawdzeniu z urzędu wartość przedmiotu zaskarżenia strony przedstawiły sposób obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia stanowiącego różnicę między wysokością świadczenia emerytalnego dochodzonego w niniejszym postępowaniu (powiększonego o rekompensatę) a wysokością aktualnie pobieranego świadczenia emerytalnego przez ubezpieczoną w ujęciu rocznym, poczynwszy od daty złożenia wniosku. Według ubezpieczonej, po doliczeniu do kapitału początkowego kwoty dodatku w wysokości 213.906,47 zł, jej emerytura winna wynosić 4.367,58 zł, a zatem różnica w stosunku do emerytury przyznanej na dzień 1 lipca 2020 r. w kwocie 3.527,75 zł wynosi miesięcznie 839,83 zł, co daje kwotę 10.078 zł rocznie.

Natomiast według organu rentowego różnica między wysokością dochodzonej emerytury powiększonej o rekompensatę (4.104,37 zł) a wysokością świadczenia wypłacanego na dzień 1 lutego 2021 r. (3.527,75 zł) wynosi 576,62 zł, czyli kwotę 6.919,44 zł w ujęciu rocznym. Odnosząc się do wyliczeń ubezpieczonej organ rentowy w piśmie z dnia 17 lipca 2023 r. wyjaśnił, że kwota rekompensaty z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych stanowi 30.861,01 zł, a więc wysokość emerytury z rekompensatą stanowiłaby od dnia 1 lutego 2021 r. kwotę 4.104,37 zł.

Sąd Apelacyjny przypomniiał, że sprawa o rekompensatę nie jest sprawą o kapitał początkowy, tylko o „odszkodowanie” zwiększające wysokość emerytury ze względu na wartość liczoną podobnie do kapitału początkowego. Stąd spór w sprawie o rekompensatę sprowadza się w istocie do zwiększenia emerytury z tytułu prawa do rekompensaty, dotyczy zatem wysokości emerytury, a nie prawa do emerytury. Stosownie zaś do art. 398² § 1 k.p.c., w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych o prawa majątkowe skarga kasacyjna jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia. O dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje zatem w tej sprawie różnica między wysokością emerytury pobieraną przez ubezpieczoną a emeryturą, jaką pobierałaby, gdyby przysługiwała jej rekompensata z tytułu pracy w szczególnych warunkach, pomnożona przez 12 miesięcy (art. 22 k.p.c.). Sąd Apelacyjny podzielił w tej kwestii zasadność wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanego przez organ rentowy - który

dysponując specjalistycznymi narzędziami obliczeniowymi - przedstawił symulację potencjalnej wysokości emerytury wraz z rekompensatą (tj. kwotę 4.104,37 zł).

Natomiast wskazana przez ubezpieczoną wysokość tego świadczenia w kwocie 4.367,58 zł nie została poparta przekonującymi obliczeniami. Ubezpieczona nie wyjaśniła też jak ustaliła wysokość rekompensaty na kwotę 213.906,47 zł. Z tego względu Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 20 lipca 2023 r. ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia na wyliczoną przez organ rentowy kwotę 6.919,44 zł. A skoro wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi poniżej 10.000 zł to skarga kasacyjna jako niedopuszczalna podlegała odrzuceniu na podstawie art. 398² § 1 k.p.c.

W zażaleniu na to postanowienie pełnomocnik ubezpieczonej domagał się jego uchylecia w całości, zarzucając naruszenie: 1) art. 22 ust. 1 i 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 164) w związku z art. 398² § 1 k.p.c., polegające na jego niezastosowaniu i nieuwzględnieniu przez Sąd Apelacyjny ustaleń skarżącej jednoznacznie wskazujących wartość przedmiotu zaskarżenia w kwocie 10.078 zł; 2) art. 398² § 1 w związku z art. 25 § 1 k.p.c., przez zaniechanie przeprowadzenia przez Sąd sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia określonego w skardze kasacyjnej i ustaleniu jej wyłącznie na podstawie wadliwych i bliżej nieoznaczonych wyliczeniach wysokości świadczenia w postaci rekompensaty ustalonych przez organ rentowy.

Pełnomocnik ubezpieczonej stwierdził, że podane wyliczenia zostały poczynione w oparciu o wzór z art. 22 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, gdzie pomnożenie 64,32 przez wartość K, którą stanowi emerytura ustalona na dzień 1 lutego 2020 r. tj. kwota 3.527,75 zł oraz przez współczynnik X wynoszący 0,94 - daje wysokość rekompensaty w kwocie 213.906,47 zł, będącej dodatkiem do kapitału początkowego wynoszącego 507.680,15 zł. Natomiast organ rentowy dokonując wyliczenia dodatku do kapitału początkowego za wartość K błędnie przyjął kwotę 510,43 zł, a więc zaniżył jego wartość, bowiem ubezpieczonej nie ustalono nigdy świadczenia emerytalnego na tę kwotę. Sąd Apelacyjny w ogóle nie zweryfikował obliczeń stanowiących wygenerowane dokumenty i z tego powodu umknęło mu podstawienie kwoty 510,43 zł za wartość świadczenia obliczonego

według art. 174 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1251, ze zm., dalej jako ustawa emerytalna). Tym samym Sąd Apelacyjny powołując się na art. 25 § 1 k.p.c. ograniczył swoją aktywność wyłącznie do zobowiązania stron do przedstawienia sposobu obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, a mimo jasnego stanowiska przedstawionego przez skarżącą uznał jednak jej obliczenia za nieprzekonujące.

Dodatkowo ubezpieczona zwróciła uwagę, że Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 25 sierpnia 2023 r. uzupełnił postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej w zakresie orzeczenia o kosztach procesu w postaci orzeczenia o obowiązku zwrotu przez nią na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 2.700 zł. Takie rozstrzygnięcie świadczy, że Sąd Apelacyjny na potrzeby wydania postanowienia w przedmiocie kosztów procesu jako wartość przedmiotu zaskarżenia przyjął wartość podawaną przez ubezpieczoną, tj. 10.078 zł. Okoliczność ta świadczy o naruszeniu przez Sąd Apelacyjny art. 25 § 1 k.p.c. i o braku lub co najwyżej pozornym sprawdzeniu wartości przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie jest zasadne. Zgodnie z art. 398² § 1 k.p.c. skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Wobec powyższego poza wymienionymi kategoriami spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, tj. o przyznanie i wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego w każdej innej sprawie o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia. Przepis art. 398² § 1 k.p.c. ma przy tym charakter

bezwzględny i nie jest dopuszczalne dowolne, zależne wyłącznie od woli stron „oznaczenie” wartości przedmiotu zaskarżenia, aby uzyskać uprawnienie do wniesienia skargi kasacyjnej w sprawie, w której skarga taka jest niedopuszczalna. Z tego względu badanie wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w skardze ma na celu sprawdzenie, czy skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na minimalną wartość zaskarżenia wymaganą od tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia i nie może być utożsamiane ze sprawdzeniem wartości przedmiotu sporu, o którym stanowią art. 25 i art. 26 k.p.c. O ile bowiem przepisy te wyrażają potrzebę ustabilizowania w postępowaniu cywilnym wartości przedmiotu sporu na potrzeby określenia właściwości rzeczowej sądu i wysokości należnych opłat sądowych o tyle, gdy chodzi o określenie wartości przedmiotu zaskarżenia na użytek ustalenia dopuszczalności skargi kasacyjnej potrzeba taka nie występuje. Istotne jest, aby rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy podlegały jedynie te skargi kasacyjne, których dopuszczalność przewidują przepisy procesowe, a nie w których występuje niewłaściwe określenie wartości przedmiotu sporu przez stronę. W rezultacie Sąd Najwyższy przyjmuje, że nawet brak sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w apelacji nie eliminuje możliwości weryfikacji prawidłowości podanej wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej. Zgodnie z art. 398²¹ k.p.c., w postępowaniu kasacyjnym ma bowiem odpowiednie zastosowanie, między innymi, art. 368 § 2 k.p.c., który w zdaniu trzecim przewiduje, że przepisy art. 19-24 i art. 25 § 1 k.p.c. stosuje się odpowiednio.

Oznacza to, że wskazana błędnie wartość przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia nie jest wiążąca dla postępowania kasacyjnego, a w rezultacie zarówno sąd drugiej instancji, jak również Sąd Najwyższy w ramach badania warunków formalnych skargi kasacyjnej może sprawdzić, czy podana w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia jest zgodna z zasadami jej ustalania zawartymi w art. 19-24 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2024 r., II PZ 10/23, LEX nr 3688691 i powołane tam orzeczenia). Wobec tego Sąd Apelacyjny uprawniony był do sprawdzenia podanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia, zaś postanowienie wydane w trybie art. 25 k.p.c. jest niezaskarżalne. Jego kontrola ma charakter pośredni w myśl art. 380 k.p.c. i jedynie w ten sposób możliwe jest skuteczne zanegowanie sposobu

obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia albo zanegowanie jego wyniku. Innymi słowy tylko na wniosek strony zgłoszony w zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej z uwagi na ustalenie wartości przedmiotu zaskarżenia w kwocie poniżej 10.000 zł (art. 380 k.p.c.) postanowienie sądu drugiej instancji, którego przedmiotem jest ustalenie wartości przedmiotu zaskarżenia, może być skutecznie kwestionowane (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2023 r., III CZ 232/23, LEX nr 3605397 czy z dnia 12 kwietnia 2019 r., IV CZ 10/19, LEX nr 265435).

W związku z powyższym badanie na podstawie art. 380 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c. w wyniku tzw. uprzedniej kontroli prawidłowości orzeczenia, które nie podlega zaskarżeniu w drodze zażalenia jest dopuszczalne, jednak warunkiem takiej kontroli niezaskarżalnego postanowienia, które miało wpływ na wynik sprawy, jest zamieszczenie stosownego wniosku w środku odwoławczym skierowanym przeciwko postanowieniu podlegającemu zaskarżeniu zażaleniem. Gdy zaś w sprawie występuje profesjonalny pełnomocnik, wniosek taki powinien być jednoznacznie sformułowany w zażaleniu, ponieważ nie ma podstaw do przypisywania pismom przez niego wnoszonym treści wprost w nich niewyrażonych (por. między innymi postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 17 lipca 2008 r., II CZ 54/08, LEX nr 447663; z dnia 28 października 2009 r., II PZ 17/09, LEX nr 559946; z dnia 29 października 2014 r., II UZ 38/14, LEX nr 1551427).

W rozpoznawanej sprawie ubezpieczona w zażaleniu nie zawarła wprost wniosku o zbadanie przez Sąd Najwyższy postanowienia ustalającego wartość przedmiotu zaskarżenia przez powołanie art. 380 w związku z art. 398²¹ k.p.c., mimo iż cała argumentacja zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi sprowadza się do zakwestionowania stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w postanowieniu z dnia 20 lipca 2023 r. ustalającym wartość przedmiotu zaskarżenia na wyliczoną przez organ rentowy kwotę 6.919,44 zł. Nie budzi bowiem wątpliwości, że skarga kasacyjna w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach jest dopuszczalna, jeżeli 12-krotność różnicy wysokości emerytury obliczonej z rekompensatą oraz bez rekompensaty przekracza kwotę 10.000 zł (art. 398² § 1

k.p.c. w związku z art. 21 i nast. ustawy o emeryturach pomostowych; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, OSNP 2020 nr 2, poz. 21; z dnia 27 września 2023 r., I UZ 5/23, LEX nr 3610344; z dnia 14 grudnia 2023 r., I UZ 12/23, LEX nr 3643842).

Tylko dla porządku należy zatem nadmienić, że w rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 20 lipca 2023 r. prawidłowo ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia, dzieląc sposób wyliczenia podany przez organ rentowy. Zarówno ubezpieczona, jak i organ rentowy, wyliczając wartość przedmiotu zaskarżenia prawidłowo w pierwszej kolejności skorzystali ze wzoru zawartego w art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych ($R = 64,32 \times K \times X$), a różnica w wyliczeniach spowodowana została wyłącznie podstawieniem innych kwot do wartości oznaczonej we wzorze jako wartość „K”. Organ rentowy prawidłowo do wzoru (K) podstawił kwotę „hipotetycznej emerytury” obliczonej w decyzji o ustaleniu kapitału początkowego według zasad przewidzianych w art. 174 ustawy emerytalnej, natomiast ubezpieczona do wzoru podstawiała emeryturę wyliczoną na dzień 1 lutego 2020 r. w kwocie 3.527,75 zł. Według zasad przewidzianych w art. 26 ustawy emerytalnej. To następnie doprowadziło do różnicy w wyliczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia, ponieważ zgodnie z wyliczeniami organu rentowego różnica między wysokością dochodzonej emerytury (4.104,37 zł) a wysokością świadczenia wypłacanego na dzień 1 lutego 2021 r. (3.527,75 zł) wynosi 576,62 zł, czyli kwotę 6.919,44 zł w ujęciu rocznym.

Nie ma zatem racji ubezpieczona zarzucając, że Sąd Apelacyjny bez sprawdzenia uznał zasadność wyliczonych przez organ rentowy kwot, skoro sposób wyliczenia wartości rekompensaty został szczegółowo przedstawiony przez organ rentowy - który jak trafnie uwypuklił Sąd Apelacyjny posiada wyspecjalizowane do tego służby – i odpowiada regułom przewidzianym w art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych (zob. obliczenie kwoty rekompensaty k-201 a.s.).

Oceny tej nie zmienia niekonsekwencja Sądu Apelacyjnego wyrażona w postanowieniu z dnia 25 sierpnia 2023 r. uzupełniającym postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej przez zamieszczenie orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego w nawiązaniu do wartości przedmiotu zaskarżenia

wskazanego przez ubezpieczoną, a nie ustalonego przez Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 20 lipca 2023 r. oraz pomijając, że w sprawach o świadczenia z ubezpieczenia społecznego stawka minimalna za prowadzenie sprawy przed sądem apelacyjnym wynosi 240 zł (§ 9 ust. 2 w związku z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz.U. z 2023 r., poz. 1935 ze zm.).

Kierując się motywami przedstawionymi powyżej Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia.

[SOP]

[ms]